

VIAȚA MEA

Tomi Laszlo

Capitolul IV

ÎNCEPUTURI ÎN VIAȚA PROFESIONALĂ ȘI DE FAMILIE

Fiind atras de activitatea în domeniul energiei electrice, m-am adresat profesorului Dr Miklosi care era atunci și directorul Uzinei Electrice și care m-a întrebat câte examene mai am de dat până la absolvire. Cand i-am răspuns că mai am un singur examen și anume în materia lui, mi-a spus să mă prezint și după aceea vom sta de vorbă. După examenul care a fost deosebit de amănunțit, profesorul mi-a spus că pot veni la el cu cererea de angajare.

Așa a început cariera mea în domeniul energiei și care a continuat până după pensionare.

Între timp însă a avut loc un alt mare eveniment: după încheierea anului 4, părinții mei și mama lui Rolla care până atunci tot cereau să nu ne căsătorim înainte de terminarea studiilor mele, au înțeles că în actualele condiții, când Oficiul de Spațiu Locativ a început să introducă locatari în locuințele particulare, e mai bine să nu mai amânăm căsătoria și în 9 mai 1948 a avut loc cununia noastră, iar eu m-am mutat în locuința familiei Musafia.

Este demn de amintit că, deși nu am fost religioși, am făcut și cununie religioasă după dorința bunicului lui Rolla, Rafael Atias care conducea serviciul religios pentru micuța comunitate spaniolă din Timișoara.

9 Mai 1948. Nunta lui Tomi și Rolla în sinagoga sefardă din Fabric, Timișoara

Angajarea mea la Uzina Electrică a venit chiar în momentul oportun, pentru că mica afacere a mamei lui Rolla a ajuns la impas datorită măsurilor economice noi care au obligat-o să lichideze. Rolla între timp era încă studentă, dar salariul meu, cât era el de modest, ne-a asigurat existența.

Rolla a dat bacalaureatul în 1945 și a fost primită studentă la facultatea de medicină recent înființată. Medicina era visul ei încă din adolescență și s-a dedicat cu trup și suflet studiului și, apoi, meseriei.

Dr. Miklosi m-a repartizat inițial la serviciul tehnic. Prima mea misiune a fost să studiez problema trecerii la frecvența de 50 Hertz a centralei și rețelei electrice a orașului. Dar după o săptămână de lucru când abia am ajuns să cunosc problemele legate de trecere, Uzina electrică a trecut în proprietatea Întreprinderii regionale de electricitate IRET, subordonată ministerului energiei recent înființat și a fost numit un nou director. Noua conducere a luat o serie de măsuri de reorganizare și pe mine m-au repartizat ca referent tehnic la serviciul de rețele. Primul meu șef, inginerul Gheorghe Marcu, s-a ocupat intens de mine introducându-mă în ritm forțat în cunoașterea instalațiilor și a problemelor lor actuale. După câteva luni am aflat care au fost intențiile lui: am fost numit șeful secției de rețele Timișoara. Această avansare rapidă m-a bucurat, dar mi-a dat foarte multă bătaie de cap. M-am simțit ca un copil care a fost aruncat în râu, când abia a început să învețe să înoate. Instalațiile de care a trebuit să mă ocup erau învechite, cu multe defecțiuni și depășite din punct de vedere al capacităților. După ce am vizitat instalațiile secției de rețele din Arad care au fost modernizate în 1939, mi-am seama cât erau de rămase în urmă instalațiile din Timișoara.

Cu inginerul Marcu ne-am imprietenit repede și am rămas prieteni după ce a fost numit inginer șef la Sibiu. Gogu, cum îl numeam, a rămas acolo până la sfârșitul vieții, dar prietenia noastră nu s-a întrerupt.

Una din primele probleme cu care a trebuit să mă confrunt a fost cu ocazia punerii în funcțiune a unui transformator nou care dădea semne de defecțiune. Fabricantul Dinamo din București a trimis un delegat, tânărul inginer Mihai Cigusievici, și, în prezența lui, transformatorul a fost decuivat ca să constatăm că la asamblarea lui a fost uitat un clește pe miezul lui. De menționat că am rămas de atunci prieten cu Mihai care s-a dovedit a fi un om excepțional.

Perioada 1950-51 a fost caracterizată de permanenta căutare de vinovați în cazurile de defecțiuni în instalațiile noastre. Situația a devenit atât de gravă, încât personalul a început să caute alte locuri de muncă. Salvarea a venit de la ministrul energiei de atunci, inginerul Gaston Marin, care a reușit să-l convingă pe Gheorghiu Dej să-și schimbe atitudinea față de personalul energetic.

Anul 1950 a marcat un eveniment familial important: s-a născut prima noastră fiică, Gabriela, iar în 1952 s-a născut Veronica. Rolla și cu mine, fiind foarte ocupați în meseriile noastre, ne-am bucurat de ajutorul deosebit al Bucuței, mama Rollei.

Bucuța era foarte deșteaptă și a reușit să mențină o atmosferă de încredere reciprocă în familie. Ambii copii au confirmat în decursul anilor justetea acestei concepții. O mică întâmplare poate ilustra efectele acestei încrederi. Gabi avea ceva mai puțin de 3 ani, când nevoia de susetă a făcut-o să-i ceară Rollei verigheta pe care o sugea înainte de adormire. Într-una din seri ne strigă căci a înghițit inelul. Noi toți speram să găsim inelul a doua zi în scaun, dar cum acest lucru nu s-a întâmplat am început să avem îndoieli. Încrederea în copil ne-a făcut să mergem la medicul de

familie care avea aparat Röntgen, să vedem unde e inelul. Doctorul s-a uitat la ecranul aparatului Röntgen și ne-a spus că nu vede niciun inel. Dar dacă Gabi a spus că a înghițit inelul, el trebuie să fie acolo, așa că i-am cerut doctorului să mă lase să mă uit eu la ecran. Și iată că l-am văzut – dar apăruse ca o linie și nu ca un cerc și de aceea doctorul, care nu era obișnuit cu geometria descriptivă, nu l-a recunoscut. Ne-a sfătuit să-i dăm cartofi puree și inelul a apărut a doua zi în scaun.

În vara aceluiași an am susținut examenul de stat având conducător pe Dr Miklosi. Spre deosebire de alți absolvenți Dr Miklosi mi-a dat ca temă nu un proiect, ci un studio documentar în legătură cu accidente de electrocutare și măsurile de protecție necesare. Cele învățate cu ocazia acestui studiu mi-au fost de mare folos în anii următori.

Rolla și-a încheiat studiile susținând examenul de stat în vara 1952, după care a început să lucreze în calitate de medic de circumscripție cu sediul la Săcălaz, unde a lucrat timp de 3 ani.

Rolla lucrează la teza ei de doctorat

Între timp, tata s-a îmbolnăvit de cancer la plămâni și în vara 1951 ne-a părăsit. Printre ultimele lui bucurii a fost momentul în care a văzut-o pe Gabi cum se ridică din pătuț.

Tata își încheiase deja activitatea la întreprindere, căci la naționalizare întreprinderea lui s-a desființat, iar el a fost pensionat. Cu ocazia pensionării s-a constatat că tata urma să beneficieze de o pensie suplimentară din fondul întreprinderii din Budapesta, dar acest lucru s-a limitat doar la câteva luni. Bani respectivi i-a încasat mătușa Sari care mi-a cumpărat cele 4 volume ale cursului de rețele electrice a profesorului Verebely care mi-au fost de mare folos în următorii ani.

În anul 1950 am avut posibilitatea să mai învăț câte ceva despre viața politică cu ocazia așa-numitei verificări a cadrelor partidului. Fiind nou la Întreprinderea de Electricitate, am participat la ședința consacrată verificării la Politehnica unde am activat în perioada anterioară. Spre marea mea surprindere, singurul punct negativ ridicat a fost sub forma unei întrebări din partea secretarului de partid care mi-a cerut lămuriri cu privire la activitatea lui Rolla în cadrul unei organizații sioniste în anii 1943-1944. Eu i-am răspuns că am știut de această activitate care a durat timp scurt când eu n-am cunoscut-o încă, dar că tovarășul secretar trebuie să știe mai multe, căci el era atunci activ în conducerea organizației respective.

Au trecut mulți ani până ce am înțeles sensul adevărat al întrebării care s-a întors apoi împotriva celui care a întrebat: secretarului i se ceruse din partea superiorilor lui să pună această întrebare, care mai târziu a fost folosită împotriva lui. De atunci s-au pregătit să-l excludă din partid. Această "tehnică" a fost deseori folosită în partidele comuniste când aveau intenția să sancționeze un membru de partid.

În vara anului 1952 s-a născut a doua noastră fiică, Veronica. Ghinionul meu a fost că în ziua respectivă a avut loc o avarie foarte gravă în rețeaua orașului: a apărut un scurtcircuit în cablul 6 de 10.000 de volți care alimenta o parte importantă din oraș inclusiv clinica în care se afla Rolla. Deci, în loc să stau lângă Rolla, am fost nevoit să mă ocup de remedierea avariei care s-a dovedit a fi deosebit de dificilă. Defectul a fost de așa natură, că niciuna din metodele de locațiune de care dispuneam nu a reușit să identifice locul exact al scurtcircuitului. Timp de 2 zile, toate încercările de identificare ne-au permis să stabilim doar că defectul se află pe o anumită porțiune de cca 1,5 km. În disperare, am luat una din mașinile de intervenție și am parcurs traseul, căutând urmele unor eventuale lucrări de săpătură. Spre norocul nostru, șoferul mașinii de intervenție a remarcat că la una din încrucișările de stradă a apărut un semn de stop nou. Când am întrebat responsabilul serviciului de circulație am aflat că semnul de stop a fost instalat exact în ziua și ora avariei. Atunci am cerut acordul serviciului de circulație să dezgropăm stâlpul respectiv ca să găsim dedesubt cablul scurtcircuitat, distrus complet. Cu ocazia acestei avarii am descoperit calitățile deosebite ale lui Ali Junger care venise recent după studiile lui în URSS. În momentul apariției defectului, Junger a fost singur de serviciu, dar a identificat în foarte scurt timp locul defectului și a reușit să găsească alimentare alternativă pentru zona afectată.

În același an am avut de înfruntat o altă situație foarte neplăcută. Pe una din liniile aeriene de 10.000 de volți s-a defectat un izolator de pe un stâlp de întindere și, în consecință, porțiunea respectivă de linie a căzut peste acoperișul unui depozit al căii ferate. Acoperișul a luat foc și o mare parte a echipamentului sportiv al echipei de sport CFR a fost distrus. Direcțiunea căii ferate a pornit proces împotriva mea acuzându-mă de neglijență în serviciu. A urmat un proces la tribunal care a ținut aproape un an, dar care s-a sfârșit cu bine, căci eram cu totul nevinovat. Linia respectivă a fost construită cu 12 ani înainte de a fi fost angajatul întreprinderii, iar defectiunea era de așa natură că nu putea fi prevăzută de personal. Cu această ocazie am avut parte de ajutorul fratelui meu care și-a confirmat calitățile lui de avocat. Un moment emoționant în proces a fost apariția directorului general de la Ministerul Energiei, Corneliu Burducea, care a ținut să depună mărturie în favoarea mea.

În cei zece ani cât m-am ocupat de rețele mi-am dedicat toată capacitatea să aduc instalațiile din Timisoara la un nivel corespunzător. Creșterea consumului de energie a fost în ajutorul nostru, pentru că a obligat Ministerul Energiei să ne sprijine cu fondurile necesare. Astfel, în 1954 ni s-au aprobat investițiile necesare pentru trecerea instalațiilor de la frecvența de 42 Hertz la 50 Hertz, iar în anii următori pentru construcția liniilor de transport și a stațiilor de transformare necesare alimentării cu energie a orașelor Timișoara și Arad din sistemul național. Trecerea de la 42 la 50 Hertz a fost o lucrare complexă în care a participat tot personalul secțiilor de rețele și distribuție și care a necesitat și colaborarea cu consumatorii, eu fiind responsabilul lucrării. Aici am avut norocul de a avea câțiva colaboratori foarte buni, în frunte cu inginerii Anibal Baciuc, Eugen Hariga, Mihai Basta și maistrul Kremer.

Dar încă înainte de începutul programului de trecere am avut de înfruntat o etapă foarte grea. Viscolul din iarna 1953-1954 care a lovit toată țara n-a cruțat nici regiunea noastră. Alimentarea cu cărbune a centralelor Timișoara și Arad s-a întrerupt și când s-a reînnoit, cărbunele adus a fost de foarte slabă calitate. În consecință, producția de aburi a cazanelor a scăzut cu 40% și a fost nevoie de un program de restricționare a consumului de energie pentru a menține alimentarea consumatorilor vitali. Concepția și punerea în aplicare a programului de restricționări a căzut în

sarcina mea, dar norocul meu a fost că organele locale de partid au înțeles dimensiunile problemei și mi-au dat ajutorul necesar în ce privește autoritatea politică și economică locală.

Anul 1954 a fost consacrat pregătirii lucrărilor de trecere la 50 Hertz. Colectivul de ingineri și tehnicieni a înțeles importanța și dificultățile lucrării și la sfârșitul anului am putut executa prima etapă care a fost și un fel de probă pentru etapele următoare. Prima etapă a reușit perfect și a permis continuarea lucrărilor în următorii ani, așa că în 1960 trecerea s-a încheiat.

Lucrarea a fost foarte complexă și a necesitat o mulțime de lucrări pregătitoare atât în instalațiile noastre cât și la consumatori. În ajunul primei etape am fost așa de epuizat fizic și psihic, că Gigi Baci mi-a spus: Tomi, ești așa de obosit, că vei putea face un pas greșit în manevrele pe care urmează să le faci la noapte, hai să schimbăm ordinea, să fac eu primele manevre, tu să le faci pe cele de mâine, du-te și culcă-te! I-am dat dreptate și așa am și procedat – și totul a mers strună.

E interesant de amintit că în afara misiunii mele de responsabil al lucrărilor din sectorul de rețele, am fost solicitat să dau asistență tehnică la unele probleme ale sectorului de centrale.

Prima problemă a fost verificarea rezistenței mecanice a generatoarelor din uzina hidroelectrică la creșterea turației corespunzătoare la funcționare la 50 Hertz, căci ele au fost proiectate pentru 42 Hertz. După ce am reușit să găsesc în arhivă planurile originale ale rotoarelor, am făcut calculele de rezistență, găsind că rotoarele au fost proiectate cu suficientă rezervă pentru a rezista la creșterea forțelor centrifugale la creșterea turației corespunzătoare la funcționarea la 50 Hertz. Ministerul Energiei a cerut atunci avizul fabricii constructoare Ganz din Budapesta care a confirmat corectitudinea calculelor mele.

A doua problemă a fost cum să se racordeze generatoarele uzinei hidroelectrice proiectate pentru sistem bifazat 2000 de volți la noul sistem trifazat de 10000 volți. După studierea situației am propus și s-a și realizat utilizarea unuia din transformatoarele bi-trifazate mari care au rămas disponibile în urma lucrărilor din rețea.

A treia problemă a apărut la turbogeneratorul nr. 1 din centrala termică, după ce rotorul lui a fost rebobinat la întreprinderea Energoreparații din București. La reinstalarea rotorului s-a constatat că turația critică s-a modificat, fiind foarte aproape acum de 3.000 de ture pe minut, ceea ce a făcut imposibilă punerea în funcțiune. Rotorul a fost retrimis la Energoreparații unde a fost reechilibrat, dar după ce a fost reinstalat în centrală, s-a constatat că turația critică a rămas aceeași. După ce șeful sectorului de centrale mi-a cerut ajutorul, am propus să facem o probă care să arate dacă nu cumva un alt element decât rotorul provoacă fenomene de rezonanță în domeniul respectiv. În acest scop, s-a instalat pe fundația generatorului respectiv un motor de curent continuu cu turație variabilă având o piesă dezechilibrată care să producă vibrații în domeniul 40-60 Hertz. Proba a reușit să scoată la iveală că fundația a fost cauza problemelor și când s-a cerut ajutorul specialiștilor de fundații s-a constatat că baza fundației a suferit de infiltrații de apă subterană în timpul relativ lung cât generatorul a fost oprit. După ce s-a executat o operație de consolidare a fundației, vibrația a dispărut și generatorul a putut fi din nou folosit.

Începând cu anul 1954, comitetul orășenesc de partid ne-a cerut asistența tehnică pentru decorarea luminoasă a pomului de iarnă instalat în unul din marile parcuri. În după-amiaza de 31 decembrie 1955 am fost chemați să instalăm lumini și pe un pom nou din clădirea regionale de partid. După ce am reușit să mobilizăm o echipă de instalatori și am terminat lucrarea, în ultima

clipă am aflat cu surprindere că personalul clădirii nu știa la ce tablou să ne racordăm. Norocul nostru a fost că clădirea era tocmai aceea în care eu lucrasem ca ajutor de instalator în 1943, deci o cunoșteam mai bine decât personalul actual și am reușit să alimentez cu lumină pomul.

Un eveniment caracteristic acelor vremuri. Într-o seară sunt chemat la telefon de regiunea de partid: au nevoie de ajutorul meu pentru rezolvarea unei întreruperi în alimentarea cu curent al unui sat de pe granița cu Iugoslavia, Foeni. Mi se explică importanța problemei, dată fiind "situația critică la granițe cu Tito". Când am încercat să explic că alimentarea cu curent electric a satului respectiv este în responsabilitatea autorităților locale, mi s-a replicat că ei nu sunt în stare să o rezolve, de aceea mi s-au adresat mie să vin cu un tehnician de la IRET pentru rezolvare. Cum cererea Partidului nu putea fi refuzată, am chemat pe unul din maiștrii mei și am plecat cu mașina și delegații partidului la Foeni. Drumurile atunci nu erau marcate și după o jumătate de oră șoferul oprește mașina și zice că nu știe unde suntem. Am cerut să continuăm drumul până în proximal sat și peste câteva minute șoferul oprește din nou zicând: Cineva zace pe drum. Când ne apropiem, am văzut că este un grănicer care dormea culcat de-a curmezișul drumului cu arma automată sub braț. Când l-am trezit și ne-am identificat, ne-a spus că am făcut bine că ne-am oprit căci "mai incolo doarme sârbul și ăla trage". După aceea ne-a îndrumat și în curând am ajuns la locuința electricianului de la Foeni care era alături de microcentrala electrică. Când l-am trezit și i-am explicat de ce am venit, ne-a spus: Ați adus motorina? Atunci am înțeles care era cauza întreruperii. L-am întrebat de când nu are motorină, la care ne-a răspuns că de două luni...

De aici se vede cât de bine informată era regionala de partid!

Evenimentele din Ungaria de la sfârșitul anului 1956 au creat tensiuni mari și în Timisoara. Populația din Timisoara fiind în raza de recepție a stațiilor de radio din Ungaria a putut urmări zi de zi ce se întâmplă la Budapesta și în restul Ungariei și tineretul universitar a început să se agite. Autoritățile locale au intervenit cu rezeziune: au arestat pe cei considerați periculoși pentru regim și au izolat grupurile de studenți care au încercat să facă manifestații de simpatie față de revoluționarii din Ungaria. Eu am urmărit cu mare îngrijorare emisiunile de la radio Budapesta care au reflectat desfășurarea evenimentelor și care s-au încheiat cu intervenția brutală a armatei sovietice. Până azi imi răsună în memorie melodia din opereta Silvia care se pare că a rămas singura placă din studio și se tot repeta.

A urmat o perioadă dificilă pentru mine. În vara anului 1957 am fost chemat la o concentrare de 3 luni în care perioadă am fost la un curs pentru ofițeri în unitățile de întreținere a avioanelor la aeroportul Pipera de lângă București. Cursul a fost obositor, pentru că erau călduri mari și condițiile de cazare erau nepotrivite. Dar era destul de interesant profesional. Îmi amintesc câteva momente interesante ca, de exemplu, inspecția unui general din statul major care ne-a întrebat dacă avem păreri sau propuneri în legătură cu cursul. Unul din elevi s-a ridicat și a spus că participanții la curs sunt cu toții ingineri de înaltă calificare ai căror absență la locurile de muncă crează mari probleme și că are o propunere în legătură cu durata cursului: cursanții se angajează să-și însușească cunoștințele prevăzute în program în două luni de zile în loc de trei. Generalul a zâmbit, a mulțumit pentru inițiativa patriotică și a promis că va supune propunerea la nivelul superior și, dacă se aprobă, aceasta va permite armatei să folosească cele 30 de zile rămase pentru instrucție de infanterie. Cu toții am înțeles implicația fină: ați fost chemați pentru 3 luni, veți sta 3 luni. Când s-a apropiat sfârșitul cursului m-am prezentat împreună cu colegul care făcuse propunerea de scurtare a cursului la colonelul comandant al școlii și am cerut să ne pregătească foile de drum de plecare pe 28 septembrie. Colonelul, foarte mirat, ne-a întrebat de ce nu pe 30

septembrie, la care i-am arătat ordinele de chemare care au fost pentru 90 de zile, ori noi am început cursul pe 1 iulie, deci 90 de zile se încheie pe 28 septembrie (iulie și august au 31 zile). Râzând, colonelul ne-a spus că se vede că am învățat bine modul de gândire militar, deci ni se cuvine ca premiu să ne elibereze pe 27 septembrie și așa a și făcut.

Un alt eveniment de neuitat din timpul școlii de la Pipera a fost o discuție amicală pe care am avut-o cu un alt ofițer de stat major care ne-a ținut o lecție de strategie. În pauza dintre două prelegeri, unul din noii elevi l-a întrebat pe profesor care este părerea statului major despre armatele din lume, care este cea mai bună armată în prezent (1957). Răspunsul ofițerului ne-a surprins pe toți: cea mai bună armată este considerată cea israeliană. De ce? Are motivație deosebit de puternică și material uman foarte bun.

După ce m-am întors acasă, m-am îmbolnăvit de hepatita pe care am contractat-o încă la Pipera, Rolla s-a contaminat de la mine, așa că următoarele 3 luni am fost amândoi bolnavi.

În perioada 1950-1960 am avut și o jumătate de normă la Politehnica Timișoara. În primul an am fost unul din asistenții profesorului Miklosi, iar din 1951 am fost conferențiar la Facultatea de Electrotehnică. În ultimii ani de activitate am avut și misiunea de a conduce lucrări de diplomă având ca studenți, printre alții, pe colegii mei Anibal Baci, Laurențiu Luca și pe Trandafir Cocârlă, care mai târziu a devenit Ministrul Energiei.

În 1957 am publicat cartea "Manualul electroenergeticianului din întreprinderile industriale", redactată după cursul respectiv ținut de mine la începutul carierei mele de conferențiar. Cursul se inspira în principal din surse sovietice și din propria mea experiență (încă puțină).

Perioada de activitate în sectorul de rețele m-a pus în fața unor probleme tehnice pentru care a trebuit să-mi completez mereu cunoștințele. Norocul meu a fost că IRET a moștenit o bibliotecă tehnică foarte bună de la dr. Miklosi și faptul că mă descurcam în mai multe limbi.

Prima din aceste probleme a fost cea a siguranțelor de mare capacitate din posturile de transformare. Fiind de fabricație germană nu mai aveam elemente de rezervă și încercam să reparăm elemente folosite, dar fără succes. Elementele reparate explodau. Am studiat atunci problema și am găsit soluția în cartea lui Verebely: mediul de stingere folosit de noi, praful de sticlă, era de vină – l-am înlocuit cu praf de marmoră și n-am mai avut explozii de siguranțe.

A doua problemă ne-a pus linia nouă de 35.000 V: pe baza unui nou studiu al ISPE s-a renunțat la firul de gardă care în proiectul original era destinat să protejeze linia față de trăsnete. Dar din primul sezon de furtuni s-a văzut că în caz de descărcări electrice în zonă, linia se întrerupe și mare parte a scurtcircuitelor nu sunt trecătoare, ba mai mult, sunt însoțite de incendieri ai stâlpilor, aceștia fiind din lemn de brad impregnat. Am făcut o verificare a calculului ISPE, din care a rezultat că ele s-au bazat pe indice de frecvență a trăsnetelor mult mai puțin severe decât cele existente în zona Banatului. După discuții îndelungate, ISPE a recunoscut că în cazul nostru nu se poate renunța la firul de gardă și ministerul a aprobat montarea lui, ceea ce era ușor fezabil, căci stâlpii au fost construiți corespunzător. Cu firul de gardă montat, întreruperile au devenit o raritate.

Linia de 35.000V fiind prima de acest tip în IRET, ne-a creat o altă problemă: nu aveam pentru ea piese de schimb. Încă înainte de punerea în funcțiune a liniei am făcut toate formele pentru a obține o anumită cantitate de conductori, cleme, izolatori potriviți noii linii, dar timpul trecea, linia era deja în funcțiune, dar noi nu aveam nicio piesă de rezervă. Unul din vechii maiștri a văzut că sunt foarte îngrijorat și mi-a spus: Dați-mi un camion și o zi liberă pentru a supraveghea linia cu

echipa mea. A treia zi m-a chemat să văd ce a găsit pe teren: abandonate de echipele de montaj, toate piesele și materialele cerute de mine, dar în cantitate mult mai mare.

Una din problemele grele ale instalațiilor din rețele a fost problema contactelor slabe aflate în posturile de transformare care se încălzeau peste măsură și provocau deranjamente grave. Studiind literatura tehnică am găsit că în unele locuri se folosesc vopsele care își schimbă culoarea cu creșterea temperaturii. M-am adresat atunci la fabrica de vopsele cu care aveam relații bune să mă ajute. Într-adevăr am găsit o chimistă care a reușit să ne pregătească o vopsea roșie care la temperatura de peste 70 grade se transforma în roșu închis. Am aplicat această vopsea în toate posturile de transformare și am avut mare succes prevenind o mulțime de deranjamente.

În a doua jumătate a deceniului 1950 am început să primim de la întreprinderea Electroputere întrerupătoare noi, cu ulei puțin, de medie tensiune care urmau să înlocuiască cele depășite tehnic. Dar bucuria a fost de scurtă durată, pentru că, una după alta, întrerupătoarele trebuiau să fie înlocuite, căci contactele se încălzeau chiar la sarcini foarte mici. Îngrijorat de numărul mare de defectiuni, am analizat cu grijă fiecare caz, constatând că nu contactele erau de vină, ci modul de fixare a brațului de comandă pe axul principal. Greșeala era că brațul era fixat prin șurub cu presiune în loc de pană, ceea ce conducea la deplasarea brațului pe axă după fiecare acționare. Această greșeală de proiectare a arătat că proiectantul nu cunoștea bine principiile organelor de mașini.

În anul 1953 sectorul de rețele a preluat și problemele iluminatului public. Cu această ocazie am fost nevoit să învăț bazele tehnicii iluminatului și am avut ocazia să descopăr noile metode de iluminat care erau pe cale să fie introduse în lumea întreagă: lămpile fluorescente și lămpile cu vapori de mercur sub mare presiune.

Având sub ordine mai mult de 300 muncitori, tehnicieni și ingineri, am avut desigur și probleme de personal. Unele din ele mi-au rămas adânc întipărite în minte. Astfel a fost cazul unuia din vechii electricieni care era de serviciu de intervenție în cazul deranjamentelor. Într-una din zile cand eram în vizită la mama mea care locuia în strada Doja, a fost o întrerupere de curent care a afectat toată zona. Mi-am dat seama că întreruperea a fost în una din liniile de 2000V care pornea din stația Asănești și m-am repezit acolo, sperând că între timp va sosi și echipa de intervenție. Cum nu au venit, am intrat singur în stație și am repus în funcțiune linia întreruptă. Când, în sfârșit, a sosit echipa, i-am primit foarte supărat și i-am înjurat pentru intervenția lor întârziată. A doua zi, șeful echipei s-a prezentat la mine, s-a scuzat pentru cele întâmplate, dar mi-a spus că nu se aștepta de la mine să folosesc înjurături. Am rămas impresionat de reacția lui și i-am mulțumit pentru observație. De atunci înainte am fost foarte atent la cum vorbesc cu oamenii mei.

Povestea cu Stârcu este și ea demnă de amintit. El a venit la IRET, după ce a fost eliberat din pușcărie, unde a ajuns pentru încercare de fugă din țară. După ce a fost angajat, a făcut un curs de calificare și a devenit în scurt timp un membru de bază al echipelor de liniori. În aprilie 1953 echipa lui a fost trimisă în unul din satele de lângă granița cu Iugoslavia pentru electrificarea satului în cinstea zilei de 1 mai. La câteva zile după plecarea echipei vine în biroul meu șeful cadrelor cu o mină disperată, ca să-mi spună că a făcut o greșeală gravă când i-a permis lui Stârcu să se deplaseze într-un sat de lângă graniță, pentru că va încerca din nou să fugă. Eu am încercat să-i explic că poate avea încredere în el. Dar el nu s-a liniștit, ci s-a dus să povestească despre grija lui la mai multă lume. În dimineața zilei de 1 mai, ne-am adunat cu toții în curte să plecăm la demonstrație. A apărut camionul cu echipa lui Stârcu. I-am primit cu feliicitări, numai șeful de cadre

s-a apropiat cu teamă și a întrebat unde e Stârcu. A leșinat când i s-a spus că Stârcu a fugit peste graniță. Cine l-a trezit din leșin a fost Stârcu care aflase de zvonurile lansate de șeful de cadre și a vrut să-i dea o lecție de omenie.

O problemă care merită să fie amintită mi-a apărut încă de la începutul activității ca șef de secție: personalul întreprinderii de electricitate era deseori prezentat negativ în presă. Foarte repede m-am lămurit că acest lucru era nedrept, personalul era foarte serios și devotat misiunilor care au fost deosebit de grele datorită stării proaste a instalațiilor învechite. Frecvențele critici nedrepte au condus la demoralizarea personalului. După ce m-am sfătuit cu secretarul de partid al întreprinderii, un băiat serios și inteligent, am cerut o convorbire cu redactorul șef al ziarului local. Ne-a ascultat cu atenție și mi-a propus să fac eu un reportaj care să redea situația reală. Reportajul a fost finalizat cu ajutorul unuia din redactori care a și condus câteva convorbiri cu muncitorii secției. În continuare, el a realizat mai multe reportaje obiective care au remediat situația și mi-a devenit un prieten bun.

Rețeaua de medie tensiune din Timișoara era în mare majoritate subterană, bine executată și întreținută. Numărul de avarii era foarte redus, în cea mai mare parte datorită acțiunilor externe. Localizarea acestor defecte era dificilă și necesita buna cunoaștere a metodelor de detectare.

Am studiat aceste metode și am devenit unul din specialiști, fiind solicitat să dau asistență tehnică și în alte întreprinderi. Urmează câteva cazuri mai interesante.

Avaria cablului la aeroportul militar de la Urseni. Într-o bună zi am fost solicitat de comandantul aeroportului să-i ajut la detectarea defectului din cablul care alimenta radarul aflat la cca 1 km de turnul de control. Am reușit să detectez defectul la 80% din lungimea cablului, dar personalul aeroportului nu era în stare să-mi dea lungimea totală ca să pot calcula distanța în metri. Atunci m-am folosit de odometrul mașinii lor de serviciu care avea gradațiile în zeci de metri și am parcurs cu mașina traseul cablului. Dar nu a mai fost nevoie de calcule, pentru că aproape de capătul traseului se vedeau urmele unei gropi și resturi de cablu imprăștiat. Am înțeles că acolo este o cutie de legătură, am dat dispoziție de dezgropare și am avut o surpriză: o cutie de legătură a fost îngropată, fără a fi fost terminată. După un an de zile, umezeala a pătruns în cutie și a provocat defectul. Neglijență crasă.

Tomi în șanțul cu cabluri.

Avaria cablului de 2000V din Fabrica de bere. Într-o noapte sunt trezit de telefon. Inginerul-șef de la Fabrica de Bere îmi cere disperat ajutorul, pentru că aveau un scurtcircuit în cablul lor

de 2000V care alimenta marile compresoare. Bunele relații m-au obligat să merg imediat la fața locului și am reușit relativ repede să detectez defectul, așa că, în scurt timp, fabrica a fost repusă în funcțiune. Recunoștința pentru acest ajutor a venit după câțiva ani. Fiica noastră Veronica a invitat câțiva copii să sărbătorească ziua de naștere de 5 ani și copiilor li s-a promis înghețată. În acele timpuri, înghețata se făcea în casă cu aparate primitive care funcționau cu gheața adusă de la fabrica de gheață. Ghinionul a făcut ca în acea duminică, fabrica de gheață să aibă un defect și să nu poată livra abonaților. Familia era disperată. Am încercat să-mi amintesc cine mai face gheață în Timișoara și mi-am amintit de Fabrica de bere. M-am repezit acolo și l-am căutat pe inginerul-șef care locuia în fabrică. Mi-a spus că fabrica este în remont. Când a văzut cât sunt de disperat, m-a luat de braț și am căutat un compresor care putea fi pus în funcțiune. Norocul a fost că am găsit unul și inginerul-șef, cu propria lui mână, a pornit compresorul și a scos un bloc de gheață. Când l-am văzut cât era de enorm, m-am speriat. L-am sfărâmat în bucățele și am luat cât îmi trebuia. Înghețata a fost salvată!

Gabi și Vera cu bunica (mama lui Tomi)

Avaria prin coroziune. Rețelele subterane din Timișoara erau protejate împotriva coroziunii de către curenții vagabonzi de tramvai, de când dr Miklosi a reușit să convingă primăria să aprobe programul de sudură a tuturor îmbinărilor de șină. Consecința a fost că, în decursul deceniului cât m-am ocupat de rețelele orașului, am avut un singur caz de coroziune și anume lângă podul Decebal. Am căutat atunci cauza coroziunii și am găsit-o: șina de tramvai era întreruptă la intrarea pe pod, de aceea curentul de întoarcere a căutat altă cale pe care a găsit-o prin mantaua metalică a cablului provocând coroziune electrolică în zona de intrare în cablu.

O experiență nostimă am avut cu sectorul din Arad. Inginerul-șef de la Arad a încercat să măsoare pierderile de energie din transformatorii principali ai centralei, citind contoarele de la intrare în transformatoare și de la ieșire, făcând apoi diferența. Când a văzut rezultatele, a rămas trăznit: în loc de pierderi a apărut un surplus. Mi-a cerut disperat ajutorul. Ceea ce pierduse din vedere a fost că diferența căutată era de ordinul de mărime a erorii de măsurare, greșeală cunoscută în tehnica măsurătorilor. Pe mine m-a învățat profesorul Bakonyi cum apare această greșeală în cadrul vestitei sale anecdote cu pisica care suna cam așa: *Într-o seară m-am întors acasă și am constatat că a dispărut kilogramul de unt din câmară. Servitoarea a declarat atunci că a venit o pisică care a mâncat untul. Atunci am pus pisica pe cântar și avea un kilogram. Am exclamat: Untul e aici, dar unde e pisica?* Profesorul a vrut să ne avertizeze față de erorile care pot apare la măsurările prin diferență.

În anul 1956 s-a construit prima linie de 110.000 Volt care a adus energie din sistemul național, dar numai pentru uzinele Oțelul Roșu și Resița. Orașele Timișoara și Arad erau considerate atunci de importanță secundară și urmau să fie racordate mai târziu. Am fost numit

de minister președintele comisiei pentru recepția programată pentru sfârșitul anului, dar natura lucrării ne-a obligat să începem operațiile de recepție cu mult înainte. Așa că din timpul verii am început să facem vizite de verificare în diferite puncte ale șantierului. Cu toată colaborarea comisiei de recepție, lucrările au întârziat și, în 31 decembrie, au mai rămas câțiva stâlpi de ridicat. În consecință, atunci când am fost solicitat să semnez recepția liniei ca și cum ar fi fost terminată, am explicat că este imposibil să semnez o lucrare neterminată, provocând reacția violentă din partea executantului care era în pericol să-și piardă premiul anual. A urmat o ședință furtunoasă în prezența tuturor delegaților de la beneficiar, executant și forul tutelar, în care toți au încercat să facă presiune asupra mea să închid ochii și să semnez. Ceea ce mi-a fost extrem de penibil era că până și directorul și inginerul șef m-au părăsit, eu rămânând singur pe poziție. Atunci a avut loc o întorsătură dramatică: inginerul Ceapâru, directorul general al Electromontajului, s-a ridicat de pe scaun și a declarat că am dreptate, nu se poate accepta un astfel de fals, dar că el va avea grijă ca personalul de execuție să nu sufere, ci să primească o primă.

În 1958, după apariția primei mele cărți, ne-am putut permite să ne înscriem la o excursie organizată la Budapesta. Aceasta a fost prima călătorie în străinătate cu Rolla și prima ocazie să-și cunoască rudele din Ungaria: verișoara ei Eva și verii Pali și Laci Szatmári.

În 1960, în cadrul reorganizării întreprinderii, am cerut să fiu eliberat din conducerea sectorului de rețele pentru ca să-mi rămână mai mult timp pentru familie. În calitate de șef al sectorului de rețele eram obligat să-mi petrec o mare parte din duminici în cadrul serviciului, pentru că lucrările importante de reparații se puteau executa numai în zilele de repaus.

Am fost atunci numit șeful serviciului energetic și în această calitate am condus proiectul general pentru electrificarea tuturor satelor din regiune. În această perioadă am fost cooptat în cadrul consiliului tehnic al ministerului, fiind invitat periodic să particip la ședințele consiliului când au avut de aprobat studii și proiecte mai importante.

În vara anului 1960 a fost o furtună foarte scurtă, dar cu mari intensități ale vântului. La scurt timp după începutul furtunii, linia de 110.000V Oțelul Roșu – Timișoara a declanșat și reanclanșarea n-a reușit, semnalând un defect permanent. Sistemul de detectare a scurtcircuitelor, recent instalat, a indicat că defectul era la cca 10 km de Timișoara. În relativ scurt timp s-a constatat că în apropiere de Urseni au căzut, răsturnați de vânt, 4 stâlpi de beton ai liniei. Eu nu mai eram șeful sectorului, dar, simțind că pot fi de ajutor, am plecat la fața locului împreună cu noul șef de sector și cu inginerul-șef. Când am văzut situația, am hotărât pe loc să construim o linie provizorie pe stâlpi de lemn care să înlocuiască porțiunea avariată. Am făcut atunci la fața locului calculele necesare pentru linia cu noii stâlpi care, fiind mult mai mici, trebuiau amplasați la intervale mult mai mici. Între timp au fost aduse echipe de montaj din întreprindere și de la șantierul Electromontaj, s-au adus materialele necesare și peste câteva ore s-a început construcția liniei noi. Situația era gravă, linia de 110000 Volt fiind sursa principală de alimentare a zonei, centralele locale neavând suficientă putere. Datorită unei bune organizări, linia provizorie a fost terminată a doua zi și alimentarea zonei a revenit la normal după 36 ore.

Problema care s-a pus atunci a fost de ce o furtună de vară relativ scurtă a reușit să doboare 4 stâlpi de beton noi-nouți. La cererea mea, s-a apelat la aeroportul militar Giarmata care era dotat cu anemometre înregistratoare, ca să aflăm care a fost viteza maximă a vântului la această furtună. Din citirea graficelor a rezultat că viteza maximă a fost 36 metri pe secundă, depășind cu

mult viteza luată în calcul de 28 metri pe secundă. Recalculând eforturile pentru viteza reală a rezultat că efortul în stâlpi a fost peste limita de rupere. Ca urmare am cerut ministerului revizuirea normelor de proiectare, dar a fost nevoie de o serie de alte cazuri până ministerul să-mi accepte propunerea.